

Nette

Vasa
Elektriskas
kundtidning
1 | 22

**Juha Itkonen:
Mobilen ersätter
inte böcker**

**Tema:
Gott liv i staden**

**Kan vinden
ta slut?**

**Se en annan
verklighet med
digitalglasögon**

Vinterbad vårdar vänskapen

Din milstolpe 2022

Ett nytt år, en ny grönskande vår på kommande. Dags att reflektera över den egna situationen för att säkerställa att även 2022 blir en milstolpe i livet. Låter det lika jobbigt som ett peptalk av en överentusiastisk personlig tränare? Grattis, i så fall har du redan smakat på tanken på att göra något nytt, och det är något vi dagligen jobbar med inom affärsutvecklingen på Vasa Elektriska.

I vårt utvecklingsteam har vi fokus på att ta fram nya tjänster och produkter som skapar mervärde för våra kunder och därmed stärker relationen mellan dig som kund och oss. Vi kommer till exempel inom kort att lansera en elbilsaddare med tillhörande elavtal.

Vet du vad som kommer att vara vår nästa produkt eller tjänst? Faktum är att det vet inte vi nödvändigtvis heller, i alla fall inte i detalj. Vi jobbar trots allt i en verksamhetsmiljö där vi själva på många sätt kan forma vår framtid. Däremot vet vi att vi har ett obotligt intresse att ta reda på vad det nya är och vilka fördelar och nackdelar det för med sig. Samtidigt försöker vi hitta just de lösningarna som gör att både vi själva och våra kunder i slutändan står som vinnare.

Att söka efter nya lösningar är något jag stortrivs med. Jag började jobba på Vasa Elektriska för ungefär sex månader sedan. Som ny på arbetsplatsen var den första uppgiften att lära känna de nya kollegorna, omfamna verksamheten samt hitta min roll i helheten. Att ta in många nya intryck på ett nytt jobb kräver också en motvikt på fritiden. Därför har jag fortsatt att gå på gym, men även påbörjat en ny hobby som medlem i den lokala frivilliga brandkåren. En ny hobby eller ett nytt intresse ersätter nödvändigtvis inte något befintligt, utan snarare kompletterar och berikar en helhet. För mig blev Vasa Elektriska och brandkåren två av mina milstolpar år 2021.

Vilka kommer dina milstolpar att vara i år?

Jakob Frants
utvecklingschef, Vasa Elektriska

Innehåll

Vasa Elektriska firar i år sitt 130-årsjubileum. Till dess åra har vi fräschat upp tidningen lite. Den nya spalten Bra fråga gör oss klokare med hjälp av vetenskapen, Ett smartare liv presenterar innovationer och Ilag ger exempel på gemenskapens kraft. Även utseendet har fått ett lyft. Det syns bland annat på pärmen.

- 3 Bra fråga**
Kan vinden ta slut?
- 4 Tema**
En stad som gör gott
- 12 Babbel**
Mobilen ersätter inte böcker
- 14 Ett smartare liv**
Digitalglasögon visar en ny värld
- 16 Ilag**
Förenade av vaken
- 20 Aktuellt**
Läs om bl.a. elförsörjning på sjukhus, fotbollsproffset som kan kundservice och el till husbygget.
- 24 Vasakompetens**
Med hjärta för träd
- 26 Korsord**
- 27 Recept**
Smaskiga bullar!

Koncernen Vasa Elektriskas kundtidning

Följande Nette utkommer 6/2022
Postadress: PB 26, 65101 Vasa
Besöksadress: Kyrkoeshplanaden 6, 65100 Vasa
Växel: 06 324 5111
Kundtjänst: 06 324 5750, kundtjanst@vasaelektriska.fi
Felanmälningar: 06 324 5710 (24 h, samtalen spelas in)
Internet: www.vasaelektriska.fi
ISSN: 1458-7297

Produktion: Aller Ideas
Chefredaktör: Mikaela Jussila,
nette@vasaelektriska.fi
Redaktionskommitté: Johan Eriksson,
Marko Hakamäki, Mirja Kohtamäki,
Mikaela Jussila, Tiina Lillbacka
Tryckeri: UPC Print
Pärmbild: Heli Blåfield

4041 0948
Painotuote

**Vasaenergi
som
bäst**

Kan vinden ta slut?

Text **ELINA VIRONEN**

Ja och nej. Lokalt kan vinden nog upphöra så att det blir helt stilla en tid. Men ser man på hela världen tar vinden inte slut.

Det här beror på själva vindens natur. Vind är luftens rörelse från ett område med högre lufttryck till ett lågtrycksområde. Skillnaden i lufttryck beror på att solen skiner ojämnt på jorden: ekvatorn får mer värme än områdena runt polerna. Temperaturen i sin tur påverkar luftens vikt. Kall luft är tyngre än varm. Tryckskillnaderna tenderar att jämnas ut sig, och det är precis det fenomenet som kallas vind. Dessutom påverkas vindens styrka och riktning av jordens rotation.

Så länge solen skiner och jorden snurrar kommer det alltså också finnas vind.

Hur mycket det blåser på olika håll kan däremot variera. Klimatförändringarna kan göra att lågtrycksområden framöver tar en aning nya vägar, vilket kan öka antalet vinterstormar och i princip också blåsigheten i Finland. Däremot förväntas effekten i Syd- och Mellaneuropa vara den motsatta, dvs. färre vinterstormar och eventuellt svagare vindar.

Det är dock osannolikt att vinden i framtiden radikalt förändras på din hemort. Där spelar också en del andra faktorer in. Exempelvis blåser det mer uppe på fjällen och ute på havet än nere i dalarna och inne över landet. Det påverkar den lokala blåsigheten även i framtiden.

För vindkraftverken är det här en god nyhet: de kommer att fortsätta snurra där de står.

Uppgifterna gavs av **Lea Saukkonen** som är projektledare och meteorolog på Meteorologiska institutet

En stad som gör gott

Text SIRKKU SAARIAHO Foto MEERI UTTI

Urbanisering är en megatrend som inte ens coronapandemin har kunnat stoppa. Stadslivet har många fördelar och glädjeämnen, men också risker för välbefinnandet. Till exempel luftföroreningar, buller, brist på natur, problem som klimatförändringarna för med sig och ensamhet kan göra livet surt för många. Att trygga invånarnas välbefinnande och trivsel är därför ett allt starkare fenomen i stadsplanering och byggande.

Förespråkaren för kvarters-
innergårdar Kaisa Viitanen
beundrar Gripenberg-kvarteret
vid Mannerheimvägen i Tölö
i Helsingfors. Innergården i
kvarteret, som består av tio hus
ritade av arkitekt Ole Gripen-
berg och byggda på 1920- och
1930-talet, är som en egen
park mitt i den livliga staden.

Föreställ dig att du står på en stor kvartersinnergård i en stad. Den gemensamma gården kantas av gamla byggnader och förskönas av träd, blommor och gräsmatta. Det finns bänkar där invånarna kan sitta och umgås med varandra och lekplatser för barn. Inga bilar står på gården, bara ett svagt trafikbrus hörs i bakgrunden. Någonstans klingar musik och ljud av liv.

I Helsingfors finns sådana innergårdar till exempel i den över hundra år gamla Apborgens i Vallgård och i Gripenberg- och Sonck-kvarteren i Tölö. Även andra städer har likadana kvartersinnergårdar.

Och det behövs flera av dem, tycker stadsaktivisterna **Kaisa Viitanen** och **Anne-Mari Ahonen**.

För sex år sedan grundade de Facebook-gruppen *Korttelipihat takaisin* (Kvartersinnergårdarna tillbaka) och framförde där tanken på gemensamma kvartersinnergårdar samt efterlyste idéer om hur sådana kan åstadkommas. Det har lett till en mängd evenemang, pandediskussioner, gårdsfester, tidningsartiklar och upprepade förhandlingar med Helsingfors stad.

Önskar mer kvarterskänsla

Viitanen och Ahonen har hämtat idéerna till sin stadsaktivism från Holland och Danmark, i synnerhet från Köpenhamn.

”Jag bodde i cirka fyra år i Amsterdam. Jag blev fascinerad av hur staden uppmuntrade invånarna till att skapa mer variation på trottoarerna och grönska i närmiljön med till exempel planteringar. I Köpenhamn, hemstaden för hygge, började kvartersarbetet redan på 1960-talet”, berättar Viitanen.

I Finland bär ett husbolags styrelse ansvar för god förvaltning av den gemensamma egendomen. Därför är styrelserna först och främst intresserade av husteknik, ekonomi och invånarnas säkerhet. Men för invånarna spelar även uppbyggnad av tillit, trivsel och gemenskap en stor roll. De står högst upp även på Viitanens lista över saker som ökar boendetrivseln.

Viitanen skulle gärna se mer kvarterskänsla i staden. Att invånarna i ett kvarter känner varandra och husbolagsstyrelserna är i kontakt sinsemellan. De på andra sidan staketet är inte ett hot, utan den gemensamma gården är en möjlighet.

En gemensam kvartersinnergård kan ge invånarna mer välbefinnande och trivsel, men även ekonomiska fördelar.

”Det sociala är viktigt. I staden är det många som bor ensamma. När man inte känner de andra som bor i huset eller kvarteret går man miste om

bykänslan. På en gemensam gård är det lätt att lära känna folk och göra saker och ting tillsammans. Det finns sällskap för alla oavsett ålder, och ensamheten minskar”, säger Viitanen.

Grönt är uppfriskande

Stadsnaturen har blivit allt viktigare för oss. Klimatförändringen har redan gett en föraning om hur framtiden kan vara. Det blir fler skyfall och värmeböljor. En kvartersinnergård med träd och pergolor ger skugga i hettan. Trädrötterna och den oasfalterade marken suger upp vattnet efter regnen. Kvartersinnergården minskar de boendes klimatavtryck på många sätt.

”I bästa fall ger en kvartersinnergård besparingar om husbolagen kan göra upp ett avtal om gemensam fastighetsskötsel. Undersökningar visar att man kan förlänga intervallet för sophämtning om man har en gemensam avfallshantering, i synnerhet om det används komprimerande underjordiska avfallsbehållare. Det kan också minska bullret från tung trafik och utsläppen på gatorna”, säger Ahonen.

Viitanen tycker att delningsekonomi bäst fungerar i ett helt kvarter.

”Exempelvis kan man i ett hus ha outnyttjade bastutider, medan de i ett annat hus inte räcker till åt alla.”

Redan nu ser man att en kvartersinnergård gör fastigheten mer intressant och ökar dess värde. En utsikt över en grön gård är ett säljargument.

Verktygslåda på kommande

”Det har skett en hel del positiva saker. Vi får ofta frågan hur man ska göra för att driva saken vidare med grannarna och husbolaget”, säger Ahonen.

Viitanen och Ahonen har på känn att staden har en ny sorts vilja att uppmuntra sina invånare att göra staden trivsammare.

”Sannolikt kommer vi att redan i år börja ställa samman en verktygslåda för dem som vill grunda en kvartersinnergård. Den ska göra det lättare för envar att skraddarsy sin egen gård”, säger Viitanen entusiastiskt.

Viitanen och Ahonen har som mål att sammanställa information som behövs för att grunda en kvartersinnergård: vem ska man kontakta och hur, vilka argument kan man använda, hur kan man få andra att intressera sig och förstå hur det kan bli?

”Man behöver inte börja med att riva ner gårdsmuren. Först kan man öppna en passage i nätstaketet och ställa ett par bord på båda gårdarna. Även något ganska litet kan göra stor skillnad”, uppmuntrar Ahonen. ●

Kaisa Viitanen är en av grundarna till gruppen Kvarterers-innergårdarna tillbaka. Hon är övertygad om att en grön, stimulerande innergård ger mer trivsel, gemenskap och välbefinnande. Samtidigt ökar lägenheterna i värde och kostnaderna blir mindre.

Emma Klingenberg och hunden Greta bor i Gripenberg-kvarteret. De glädjer sig över den gemensamma gården där alla slags invånare trivs.

1 Mer engagerade invånare

Hur en stad utvecklas är summan av flera saker. De som är i tjänst och stadsfullmäktige gör sitt, men det gäller också för invånarna att vara på alerten.

”Det är viktigt att invånarna har sådan förståelse att de har möjlighet och förmåga att påverka. De behöver vara experter på sina liv och sin närmiljö. Lagen säger att människor har rätt att vara delaktiga i beslut om deras närmiljö. Jag vet inte om invånare hörs tillräckligt i dagens läge”, funderar **Mari Vaattovaara**, professor i urban geografi vid Helsingfors universitet.

Sociala medier har gjort det lättare att engagera sig. Stadsdelsgrupperna på till exempel Facebook är ofta den viktigaste kanalen för invånarna. I grupperna delar man information, uppmanar till att delta och tycka till om saker och ting som påverkar invånarnas liv, såsom stadsplaneringen. Grupperna kan också mobilisera invånare att agera för saker som är viktiga för dem.

”Jag skulle vilja egga invånarna att diskutera med staden och avväga olika förslag för att vi ska kunna ha kvar det som gör en god stad även om femtio år.”

4 synpunkter på en bättre stad

2

Mer obelagd mark

Hållbarhetskrisen, som har sitt ursprung i både klimatkrisen och överkonsumtionen av naturresurser, har fått oss att ifrågasätta våra uppfattningar om ekonomi och välfärd. Nu behövs rena, smarta lösningar och nya verksamhetsformer. En effektiv cirkulär ekonomi borde vara en oskiljaktig del av livet.

”För att vi ska kunna uppnå hållbarhetskraven behövs inte enbart stora beslut t.ex. inom industrin, utan också mindre beslut på kvartersnivå. Jag tycker att det förpliktar oss att tänka efter vad det betyder i vår egen stad och i vårt kvarter. Vilka saker ska förändras och vilka kriterier är de viktigaste?”

Vaattovaara citerar sin kollega stadsekolog **Jari Niemelä** som har sagt att en väsentlig indikator på kvartersnivå för att en stad är hållbar ur klimatsynpunkt är mängden obelagd mark. Vaattovaara frågar sig hur våra städer skulle se ut om det var ett kriterium för stadsplaneringen. Klimatförändringen har gjort det allt viktigare med obelagd mark: den suger snabbt upp efter regnet och renar dagvattnet.

”Vi har under en tid glömt bort att observera vår närmiljö och stadens välbefinnande. Det saknas mjuka värderingar vid sidan av tillväxttakt, volym och byggnadsmassor.”

3

Förändring genom energiomställning

Klimatmålen ingår i alla städers strategier. Klimatvänligheten ses också som ett sätt att öka stadsbornas välbefinnande. Åbo har satt som mål att vara koldioxidneutralt senast år 2029, Uleåborg år 2040. Vasa siktar på att bli koldioxidneutralt på 2020-talet. Helsingfors har satt målet till noll utsläpp år 2040.

Hur ska vi värma upp våra städer då? Exempelvis i Helsingfors står uppvärmningen av byggnader för över hälften av stadens utsläpp. Det bästa sättet av få ner utsläppen är att utnyttja förnybar energi och göra byggnaderna energieffektiva.

”Vad skulle energiomställningen betyda och möjliggöra i en stad? I Japan har man bedömt att framtidens boendeenhet är en mindre, självförsörjande byggnad, som värms upp med ren el och bergvärme och inte ett kolossalt höghus. Samtidigt som elbilar blir allt vanligare hjälper de till att lagra energi”, säger Vaattovaara.

Forskare har bedömt att elbilen om 5–10 år är stadsbornas viktigaste privata ellager. Effektiva bilbatterier kan lagra flera tiotals kilowattimmar el som bilägaren kan ta ut för eget bruk.

4

Mer härlighet i staden

Mari Vaattovaara talar gärna om en härlig stad. Det är ett känsloladdat begrepp som kanske är ovanligt för en forskare.

”Härlig som ord, när det skildrar en stad, tillhör ingen. Jag tycker att man borde definiera kvalitetskriterier för det och följa upp dem! För en stadsforskare betyder en härlig stad en stad som är hållbar, jämlik och engagerande. Den borde också vara hälsosam, trygg, vacker och trivsamt, och bestå av grannskap med olika identiteter. Den borde ha mångfald.”

Vaattovaara skulle gärna också se ett tidsovergripande kontinuum av arkitektoniska skikt. Massiva byggnader borde inte tränga in i alla bostadsområden och tära på den tidigare historien.

”I synnerhet de mindre städerna löper risk att bygga igen alla historiska miljöer. Att bevara stadens särdrag borde vara lika viktigt som att hantera tillväxten.” ●

Fokus på arkitektur

Den bebyggda miljön har en stor inverkan på människans hälsa och välbefinnande. Förståelsen för detta ökar i takt med forskningen.

Miljöpsykologi | Växelverkan med miljön har en stor psykologisk betydelse för människan. Kvaliteten på luft och vatten, värme-, ljud- och belysningsförhållandena, närheten till det gröna, kulturarvet, den offentliga konsten och omgivningen som stöder motion och socialt umgänge spelar en viktig roll i främjandet av hälsa och välbefinnande.

Gladare i sinnet | Arkitekturens skönhet består av, utöver estetik, även psykologiska upplevelser, välbefinnande och uppbyggande av hopp och uppskattning.

Uppskattning för det gamla | Målet borde vara att bättre utnyttja, uppehålla, renovera och utveckla det befintliga byggnadsbeståndet. Att ha byggnader med lång historia minskar konsumtionen av naturresurser och belastningen på klimatet och naturens mångfald. Dessutom tycker vi människor ofta om gamla byggnader.

Mer ljus i hemmet | Den finska vintern är lång och mörk. Speciellt i nya bostäder bör man i planeringen vara uppmärksam på mängden av dagsljus. Det moderna byggnadssättet favoriserar ofta en djup huskropp, vilket ger upphov till få fönster i förhållande till antalet kvadratmeter.

Gemensamma utrymmen | Invånarna behöver platser och utrymmen där de kan mötas och umgås. Det främjar jämlikheten och engagemanget. De kan vara inom- eller utomhus, till exempel parker eller motionslokaler.

Landskapsarkitektur | En människa behöver natur för att må bra. Naturen borde vara nära till hands på alla nivåer även i en bebyggd miljö, med allt från gröna tak till stadsskogar. Även djurens och växternas levnadsvillkor ska beaktas vid stadsplaneringen.

Jämlikhet | Den bebyggda miljön ska vara planerad för att vara trygg, hälsosam, lättillgänglig och inspirerande för olika människor. Det är viktigt att ha en planeringskultur som är öppen för växelverkan.

Källa: Det första nationella arkitekturprogrammet ”Mot en hållbar arkitektur. Finlands nationella arkitekturpolitiska program 2022–2035” som kom ut i november.

TUUKKA KIVIRANTA

Utegygmet i Hyllykallio har funnit sina användare väl, berättar Sami Mäntymäki som är utvecklingschef hos Seinäjoki stad.

”Jämfört med många andra områden är sysselsättningsgraden lite lägre, likaså valdeltagandet och antalet barn. Annars är de ganska neutrala bostadsområden. Läget är bra, men av någon anledning har de hamnat i en tillväxtskugga i Seinäjoki”, berättar Mäntymäki.

Att engagera invånare är ett genomgående tema i programmet. Det gör invånarnas röst hörd, men ökar också känslan av samhörighet och kan minska ensamheten.

”Vi strävar efter att få invånarna att delta och bestämma. Vi hade till exempel en upplevelsepromenad i Kalevalanpuisto tillsammans med invånarna. Därefter bollade vi med idéer om hurdan parken skulle kunna vara i framtiden.”

Programmet har mottagits väl, säger Mäntymäki. De organiserade evenemangen har fått hyfsat med deltagare. De nya lekutrustningarna i parkerna har väckt positiv uppmärksamhet.

”Folk har också hört av sig till oss och frågat vad det här är för ett program.”

••••

Seinäjoki har avsatt 670 000 euro i sin budget för programmet under tre år. 35 procent därav kommer från ARA eller Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. Summan räcker till för en hel del bra saker, tycker Mäntymäki. Det finns massor med idéer i luften.

”Det finns stora handelskoncentrationer i området som drar till sig folk. Tanken är fortfarande i ett idéskede, men vi har funderat på om man skulle kunna ha verkstäder och samlingslokaler för unga och äldre där. Det skulle kunna bli aktuellt redan i år”, funderar Mäntymäki.

Det ska också bli stadskonst i form av popupverkstäder och utställningar på platser där folk rör sig. Avsikten är att också anställa en förortskonstnär som ska engagera invånare i att skapa konst. ●

Seinäjoki satsar på trivsamma förorter

Seinäjoki gick med i miljöministeriets utvecklingsprogram som syftar till att öka välbefinnandet i förorterna i de större städerna i Finland.

Bostadsområdena Hyllykallio, Pohja, Nurmo och Koliini i Seinäjoki ingår i miljöministeriets Förortsprogram 2020–2022, som siktar på att öka livskvaliteten och trivselen i hela regionen. Avsikten är att trygga en god nivå på servicen och boendet och att få invånarna att engagera sig i utvecklingen av sitt bostadsområde. I programmet deltar även 12 andra städer, bland annat Helsingfors, Esbo, Vanda, Lahtis, Åbo och Vasa.

Programmet har redan gett synbara resultat.

”Först färdigställdes utomhusgygmet i Hyllykallio. Det ligger vid en mycket populär motionsslinga, och träningsredskapen kom genast till flitig användning”, säger **Sami Mäntymäki**

som är utvecklingschef vid Seinäjoki stad.

Ett annat viktigt tema i programmet är utvecklingen av grönområden. I Pohja och Koliini har man rustat upp parkerna Kalevalanpuisto och Kannaksenpuisto. Nya friluftsleder i Pohja finns också i planerna. Mäntymäki nämner även förbättringen av cykel- och vandringsleder.

••••

De fyra områdena i Seinäjoki valdes utifrån statistiska observationer. Programmets målsättningar kunde ge just dem mest nytta. I områdena finns flervåningshus, radhus och äldre egna hemshus. Invånarantalet uppgår till lite under 9 000.

ISTOCK

Gatuträd och finpartiklar

Forskare vid Helsingfors universitet har undersökt förhållandet mellan gatuträd och antalet finpartiklar i luften kring en stadsboulevard. Forskarna gjorde en modell på hur luftkvaliteten på gatunivå påverkas av olika träd i olika formationer. Det visade sig att luften är renast när det finns träd av olika höjd i tre rader längs stadsboulevarden. Alternativet som fungerade bäst var en rad höga lindar med en rad lägre oxlar på båda sidorna. Ett försök med en meter höga buskar under oxlarna gjorde ingen större skillnad för luftkvaliteten på trottoarerna.

Att minska finpartikelhalten är ingen småsak, luftföroreningar orsakar flera hundra dödsfall varje år i Finland.

Gallup

Vad vill du helst se i din stad?

Enkäten publicerades på Vasa Elektriskas Instagram Story. Den besvarades av 3 225 personer.

64 %
fler parker

36 %
mindre buller

Mika Hakasalo, energi- och klimatexpert hos Vasa stad, tycker att dessa två bilder från Utrecht i Holland ger en bra fingervisning på vad man vill testa på Storalånggatan: mer grönska och utrymme för cyklister.

Vasa får en testgata

Storalånggatan i Vasa blir ett testområde för en stad där utsläppen är låga och cyklister och fotgängarna har företräde.

Storalånggatan går genom Vasa. Den är asfalterad och mäter 18 meter i bredd.

"Storalånggatan passar fint som en testgata. Den är så pass lång att man tidvis kan justera gränserna för testområdet", säger **Mika Hakasalo**, energi- och klimatexpert hos Vasa stad.

Gatan är intressant även med tanke på klimatförändringen. Den värms kraftigt upp i sommarhettan och svalnar inte ens på natten. Också husen längs gatan blir varma och invånarna får svårt att sova. Vid skyfall hinner vattnet inte sugas upp i marken och dagvattenssystemet svämmar över. I värsta fall rinner vattnet in i källarna.

Hakasalo påpekar att de extrema väderfenomenen fortsätter i framtiden.

Testet med en cykelgata kan påbörjas inom ett år. Även då är bilisterna välkomna till gatan, men de får till exempel inte köra om cyklister. Modellen är hämtad från London och andra världsmetropoler.

"Med hjälp av intelligent teknologi kan gatan göras trivsammare för de boende. Vi kan till exempel ta en bit av

gatan och göra körbanan smalare med specialarrangemang. Sedan ser vi vilken effekt det har på hur folk rör sig på gatan och till affärerna längs den. Körbanan kan också avgränsas med planteringar vilket ger mer grönområden."

Utgångsläget fastställs genom att vi mäter hur många bilar, fotgängare och cyklister som rör sig på gatan. Senare kan vi också samla in data för klimatmål, såsom uppgifter om luftens temperatur, fuktighet och finpartikelhalt, och se hur grönstrukturerna påverkar dem.

"Vi gör en del lågtröskelförsök med gatan och lär oss från dem. Så hittar vi de bästa metoderna. Vi hör också efter vad stadsborna tycker."

Gatan ska få en ny form år 2025 eller 2026 och vara helt klar år 2029. Då ska Vasa också vara koldioxidneutralt.

"Det här en mycket vardaglig sak, men också ett problem som drabbar alla städer. Med den här gatan kan vi visa hur stadsmiljön kan utvecklas. Det har varit lätt att spara in på grönområden. Jag tror att vi nu får se att de betalar sig tillbaka."

Mobilen ersätter inte böcker

Regeringen vill främja multilitteracitet eller förmågan att läsa och tolka olika slags texter, även audiovisuella. Den behövs, men att skrolla på mobilen kan inte ersätta läsning av långa texter, säger författare Juha Itkonen som också är aktiv i läskunnighetsarbetet.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **KIRSI-MARJA SAVOLA**

Nedgången i finländarnas läsintresse och läskunnighet har varit uppe till diskussion på sistone. I november förra året publicerades den första nationella läskunnighetsstrategin. Den tar upp bland annat multilitteraciteten, där text definieras som en kombination av text, bild och ljud. Denna typ av text förekommer på sociala medier, men också exempelvis i elektroniska läroböcker.

Multilitteracitet går ut på att man lär sig att tolka och producera texter med olika verktyg. I dess kärna finns kritiskt tänkande. Det behövs i en tidsålder där fejknyheter sprids snabbt överallt på nätet.

”Multilitteracitet är att kritiskt kunna bedöma hur ett material förhåller sig till verkligheten. Det innebär att man till exempel förstår att en influencers liv nödvändigtvis inte är som det ser ut i en video på sociala medier”, säger författare **Juha Itkonen**, styrelseordförande för Läscentrum.

Läskunnighet är jämlikhet

Itkonen vill inte förneka behovet av multilitteracitet, men skulle fokusera mer på utvecklingen av den traditionella läskunnigheten.

Hans åsikt får stöd av Pisa-undersökningarna som industriländernas organisation OECD låtit göra. Där har de finländska elevernas resultat varit på nedgång. I den första Pisa-mätningen år 2000 var finländarna etta i läskunnighet. År 2018 var vi på sjunde plats.

Det är inte svårare att läsa nu än förr, men att koncentrera sig har blivit det.

”Den digitala omgivningen har varit en stor förändring och utmaning för koncentrationsförmågan oavsett åldern.”

Det går att läsa texter på mobilen, men problemet är det ständiga skrollandet och hoppandet från en sida till annan. Att förstå en text förutsätter att man koncentrerar sig och lugnar sig.

Det fina med audiovisuellt innehåll är att det har någonting för envar. En auditiv inlärare kan njuta av att lyssna på en ljudbok. Sociala medier är snabba att erbjuda information om aktuella teman i lättsmält form.

Det är inte svårare att läsa nu än några år sedan, men att koncentrera sig har blivit det.

”Längre texter, såsom böcker eller nyhetsartiklar, gör det möjligt för läsaren att fördjupa sig i teman och behandla dem på ett mer mångfacetterat sätt.”

Itkonen påpekar att vårt samhälle i stor utsträckning rör sig kring skrivna texter, såsom lagar och avtal. Med tanke på jämlikheten är det viktigt att varje finländare har en läsfärdighet som gör det möjligt att ta till sig faktatexter.

Godnattsaga som kvällsrutin

Det är inte lättare för en författarpappa än andra att få sina barn att ta till boken. Att se på serier eller surfa på mobilen ligger närmare till hands för dem.

”Jag hoppas att barndomsläsningen på något sätt sitter kvar i min nu 16-åriga son och att han vid något tillfälle på eget initiativ plockar fram en bok. Jag läser också en godnattsaga varje kväll för våra tvillingar som nu är fyra år.”

En undersökning som gjordes i Florida visar att det lönar sig att börja med läsningen redan i babyåren: det stödjer utvecklingen av språket och läsfärdigheten. Ett barn som blir läst för klarar sig bättre i skolan. Enligt en tysk studie spelar läsintresset hemma en större roll för barnets framgång i livet än föräldrarnas utbildningsbakgrund eller socioekonomiska ställning.

Målet är att främja allas jämlika möjlighet till läsning med skräddarsydda projekt. Sedan år 2019 har småbarnsfamiljerna fått med sig en kasse böcker gratis när de besökt barnavårdscentralen. Försöket, som organiseras av Läscentrum och finansieras av Finska Kulturfonden, ska fortsätta med statligt stöd åtminstone till utgången av detta år. När verksamheten väl kommit igång är den statliga insatsen mycket måttlig säger Itkonen. Han hoppas att försöket blir permanent.

”Att lugna ner sig med läsning och fördjupa sig i en text är ett bra motgift mot en värld med bild, ljud och ständigt ström av hastigt ivägslängda texter.” ●

Juha Itkonen

Styrelseordförande för Läscentrum sedan 2018. Ordförande för det nationella läskunnighetsforumet 2018–2019. Projektet skapade ramen för Läsrörelsen som ska främja multilitteraciteten i Finland. Läsrörelsen togs även med i regeringsprogrammet år 2021.

Har varit kandidat för Finlandia-priset två gånger. Blev tilldelad Statens litteraturpris för *Anna minun rakastaa enemmän* år 2005. Boken har kommit ut på svenska med titeln *Låt mig älska mer*. Hans senaste roman *Kaikki oli heidän* (Allt var deras) gavs ut i höstas.

Är ordförande för konstrådet tillsatt av undervisnings- och kulturministeriet.

Familjen består av fyra barn på 4–16 år och hustrun **Maija Itkonen**, som är företagare.

Läser romaner, faktaböcker, tidningsartiklar och i viss mån även Facebook-inlägg.

3

SÄTT
ATT SE
DIGITALT

1 Utbildning och design på distans

Vore det inte häftigt om du som husbyggare skulle kunna kliva in i en 3D-modell av naturlig storlek av huset du bygger för att fundera på justering av planlösningen? Santeri Suominen berättar att arkitekter sedan länge har använt digitala glasögon för just detta syfte.

3D-modellering i verklig storlek används också vid produktplanering. Exempelvis granskar många bildesigners nya bilprototyper i en virtuell verklighet i stället för att flyga ut till fabriken.

VR-glasögon har fått tillämpningar även inom utbildning av krävande yrken såsom pilot, brandbekämpare, astronaut eller kirurg. Kirurgstuderande kan öva i en simulerad operation som skapas med hjälp av ett system som finska Osgenic har utvecklat. Där kombineras en robotdriven operationskniv med superskarpa VR-glasögon från finska Varjo. Operationskniven fungerar som en spelkonsol och ger användaren feedback i form av bland annat vibration.

”En kombination av syn och haptik eller simulerad känsel skapar en situation där en inlärnin på djupet kan ske.”

••••

Digitalglasögon visar en ny värld

Först var vi uppkopplade via bordsdatorer. Sedan fick vi internet med oss i mobilen. Nästa steg är glasögon som ger oss insyn i den digitala verkligheten.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **ISTOCK**

Med ett par VR-glasögon på näsan kan man hoppa in i en virtuell verklighet, till exempel ett spels värld. AR-glasögon (AR står för augmented reality eller förstärkt verklighet) i sin tur kryddar synfältet med digitala element utan att dölja omgivningen. Många av oss har redan använt AR-teknologin på sin mobil.

”Roliga ansiktsfilter eller Ikea-apen, där man kan se digitala möbler

utplacerade i sitt hem när man tittar genom mobilens kamera, är exempel på AR-teknologi”, säger XR-kurator **Santeri Suominen** från Helsinki XR Center på yrkeshögskolan Metropolias campus i Arabia.

På konsumentmarknaden förknipar VR-glasögonen först och främst med spelande. De har dock fått också andra användningsområden speciellt i företagsvärlden. I distansarbetets

tidsålder har VR-glasögonen ökat i popularitet när företagen har letat efter nya sätt att utbilda sin personal virtuellt. International Data Corporation gör marknadsanalyser för teknologibranschen och prognostiserar att volymen av pengar som spenderas på digitala glasögon och relaterade tjänster med programvaror i världen kommer att sexdubblas under 2021–2024. ●

2 Ny typ av spelningar och teater

Pandemitiden har motiverat många professionella inom de kreativa branscherna att ta ett steg in i den virtuella verkligheten. Bland de mest populära artisterna som gav virtuella konserter i fjol var **The Weeknd** och **Ariana Grande**. The Weeknd spelade på TikTok och Ariana Grande i onlinespelet Fortnite. På scenen uppträdde artisternas avatarer.

Även teatern har flyttat in i den virtuella världen. Som ett exempel nämner Suominen en föreställning av brittiska Royal Shakespeare Company förra året. Där uppträdde skådespelarna på en virtuell scen med fantastiska 3D-modellerade kulisser.

”Den virtuella verkligheten är en ny distributionskanal där man kan göra annorlunda saker än i scenframträdanden. Den virtuella konsten och den traditionella konsten utesluter ändå inte varandra.”

3 Möten i virtuell verklighet

Har du tröttnat på videomöten? Det kan hända att distansmöten i framtiden äger rum i en digital verklighet. Redan idag kan du träffa dina kollegors avatarer i ett virtuellt mötesrum om du sätter VR-glasögon på näsan.

Det finns flera företag som utvecklar virtuella 3D-rum där människor kan umgås, arbeta och spela tillsammans. En sådan digital parallellvärld kallas för metaversum. Begreppet skapade rubriker i slutet av förra året när Facebook meddelade att bolaget byter namn till Meta och börjar bygga ett metaversum.

Det utvecklas också olika virtuella handskar och dräkter som simulerar beröring. Men kan det ändå kännas likadant att umgås och kramas med en vän i en virtuell värld som i verkligheten? Kan vi fastna i en annan dimension? Suominen uppmanar till en sund skepsis.

”Pionjärerna i branschen har länge basunerat ut att meningen med teknologierna är att få oss att inse hur fin den verkliga världen är. Vi har en levande kropp som inte finns i den virtuella världen. Den stora frågan är om det överhuvudtaget är möjligt att skapa verklig mänsklig närvaro på konstgjord väg.”

Mattbygänget består av världsmästare i vintersimningsstafett och före detta tävlingssimmare. En del av dem bor så nära att de kan ta ett dopp i havet rutinmässigt, medan de som bor en bilfärd bort besöker bastun mera sällan. Ibland på söndagar kommer alla nio och bastar tillsammans. Valtteri Eloranta (sidan bredvid) visar ett sätt att komma ner i vaken.

Mika Jokiniemi
L

15:8

Text **ANNA KAUALA** Foto **HELI BLÅFIELD**

Förenade av vaken

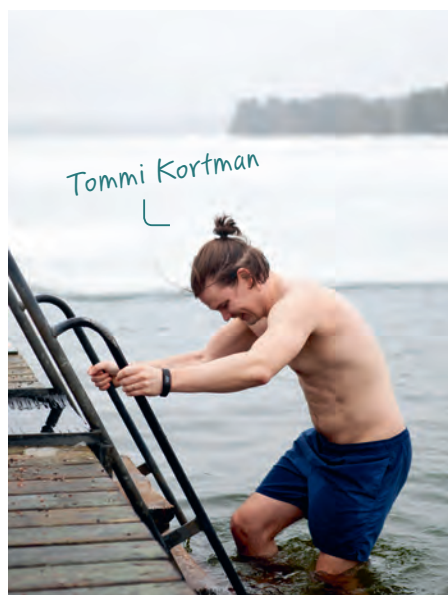
Sommaren 2020 bestämde sig nio vinterbadare från Esbo att Mattby strand behöver en containerbastu. I det gemensamma projektet har männen hittat ett sätt att vara tillsammans och dela saker och ting. Det är någonting som vi tycker alla borde ha, säger bastugrundarna Tommi Kortman, Mika Jokiniemi och Tatu Waltari.

Traditionen är att man först går ner i vaken och baster sedan, men Löylykontti-gänget struntar i den regeln. De värmer ofta först upp i bastun och tar sedan ett kallt dopp i havet. Lassi Ohtonen är rustad med en badhatt.

Tatu Waltari

Tommi Kortman

Väl i vattnet har man det värsta redan bakom sig! Gummisandaler eller liknande är bra att ha när man trampar i snön. En gängbadrock värmer också trevligt.

Tommi: Vi tyckte om att vinterbada vid Mattby strand i Esbo, men det fanns ingen bastu där. Tatu och våra polare **Lassi**

Ohtonen och **Valtteri Eloranta** tävlar i stafett i vintersimning på VM-nivå. De vann guld i två stafetter i Slovenien år 2020. Jag är lagets inofficiella manager. De hade velat träna mer i vaken, men det gick inte riktigt utan bastu. Först funderade vi på att bygga bastun i en buss, men sedan upptäckte vi fraktcontainern. Valtteri är snickare, och det var mest han som designade och byggde bastun. Vi andra hjälpte till.

Tatu: De flesta av oss nio är före detta tävlingssimmare och var aktiva i samma simklubb i början av 2000-talet. Så det är nog välbekanta nunor man ser här.

Tommi: Bastun har gjort att vi håller jättemycket mer kontakt. Den är vårt gemensamma intresse. Först tänkte vi att det bara är en plåtlåda som vi ska få uppförd på stranden. Sedan skulle man kunna luta sig tillbaka och slappa. I verkligheten slukar den en hel del tid.

Mika: Bastun väckte ett stort intresse utanför vårt gäng också. Därför bestämde vi oss att också ge utomstående möjlighet att bada där. Då gav vi den namnet Löylykontti. Att bygga och hyra ut bastun har varit en bra övning i samarbete med tanke på det riktiga livet. Även i arbetslivet är det viktigt att få olika människor att spela samman.

Tommi: Vi är alla fortfarande goda vänner med varandra. Det är lite underligt egentligen. Det hade kunnat bli gräl, och vi kunde ha gått varandra på nerverna. Men det blev inte så, utan vi har stöttat varandra.

••••

Mika: Vi är ganska avslappnade personer. Vi har känt varandra länge och kommer väl överens. Vi har många slags kompetenser, vilket har varit bra. Några är händiga av sig, de andra är duktigare på att knappa på datorn. Dessutom har vi sådana som har lätt för att hålla grepp om helheten.

Tommi: Vi är så pass många att var och en har kunnat delta i den mån han

förmått. Vi har alla ett eget liv att sköta, och ingen av oss gör det här yrkesmässigt.

Mika: Det har krävt en hel del koordination och kommunikation att bygga och driva bastun. Vi var tvungna att dra in el till stranden, programmera bastuaggregaten till att fungera med fjärrstyrning och köra ner vatten till bastun, för det finns ingen vattenledning. Först tog vi med vatten i dunkar hemifrån, men det blev för jobbigt. Nu beställer vi 2 000 liter åt gången, och får det levererat med tankbil.

Vi håller varje söndag ett gemensamt möte antingen i bastun eller på Teams. Det här med bastun är som att sitta kring en lägereld med killarna. Många av oss brukar inte träffa folk över en kopp kaffe, utan det är lättare att umgås och pratas vid när man har ett syfte, såsom att sporta tillsammans eller bada bastu. Alla män skulle kunna ha en sådan här låtsasbusiness som gör det lättare att hålla kontakt.

••••

Tommi: Det har varit en bra grej under coronapandemin också. Fast vi inte har träffats ansikte mot ansikte så mycket är vi i kontakt hela tiden och pratar om bastun och andra saker också. Därför vet vi ganska bra hur de andra har det.

"Fast jag har världsmästerskap i vintersimning hatar jag kylan."

Det är lite synd att alla inte har en likadan grej som det här med vinterbad och bastu är för oss. En av våra kunder sade en gång att för honom har Löylykontti varit en räddning och en insats för psykisk hälsa under pandemin. Han har kunnat komma ut och sluppit sitta inom hemmets fyra väggar.

Mika: Likadant har det känts för oss också. Vi ses inte alltid alla på en gång, utan det kan vara en mindre grupp eller bara två av oss som träffas vid bastun

FAKTA

Vinterbadargänget

* 30-nåntingarna **Mika Jokiniemi**, **Tatu Waltari**, **Tommi Kortman**, **Valtteri Eloranta**, **Lassi Ohtonen**, **Jarkko Sandberg**, **Timo Peltola**, **Heikki Lindroos** och **Eelis Rytönen** grundade containerbastun Löylykontti vid Mattby strand i Esbo år 2020.

* Största delen av gänget är före detta tävlingssimmare, men bland dem finns också världsmästare i vintersimningsstafett.

* Löylykontti-gänget vinterbadar och bastar varje vecka, ibland flera gånger i veckan. Bastun hyrs också ut till utomstående.

för att fixa något eller så. Då blir det ofta lite mer djupsinniga samtal än när vi är flera tillsammans. Vi pratar till exempel om relationer, familj och jobb.

Tommi: Man ska också låta humorn blomma. Vi skämtar ganska friskt – då blir det hela inte alltför stelt.

Tatu: Ibland gör vi också andra saker tillsammans, men det är en utmaning att samordna nio killars scheman. Men vi träffas vid vaken och i bastun. Fast jag har världsmästerskap i vintersimning hatar jag kylan. Jag har aldrig varit i vaken ensam. För mig är vinterbad en kul grej som jag gör tillsammans med kompisarna.

Tommi: Att ta ett dopp i vaken och bada bastu är avslappande. Efteråt känns det som om man gett allt man har. Väl hemma på kvällen somnar man direkt. Den här veckan har jag varit och badat redan tre gånger. Det är en trevlig hobby, och det är kul att bjuda in andra vänner också ibland.

Mika: Jag försöker hitta tid för ett dopp i vaken en gång i veckan. Att komma in i varm bastu efter ett kallt dopp är verkligen avstressande. Och så är det också kul att se kompisarna förstås! •

Fotbollsproffset som kan kundservice

Fotbollen förde **Samuel Lindeman** till Vasa. Nu gör VPS-spelaren praktik vid kundtjänsten hos Vasa Elektriska som en del av sin tradenomutbildning.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **KASPER DALKARL**

1 Hur kommer det sig att du spelar i Vasa?

"Jag har haft fotboll som hobby sedan jag var 4 eller 5. Liksom säkert alla fotbollsspelare drömde jag alltid om att en dag ha det som yrke. När jag bodde i Kouvola år 2018 började jag gå en tradenomutbildning på yrkeshögskolan. Då spelade jag i Myllykosken Pallo och tränade professionellt vid sidan av studierna.

Jag besökte Vasa första gången när jag hörde att VPS sökte nya spelare och jag blev inbjuden på prov. Det gick bra, och jag skrev på mitt första proffskontrakt. Jag flyttade till Vasa i februari 2021. Mitt kontrakt är på två år. Få se vad som händer sedan. Skulle jag bli inbjuden till utlandet till exempel, så skulle jag så klart ta chansen."

2 Hur har det gått med praktiken?

"I Kouvola skulle jag göra en fördjupande praktik på en bank, men planen förändrades på grund av coronapandemin. När jag kom till Vasa fick jag för mig att söka till Vasa Elektriska för att jag är bolagets fadderspelare. Jag förklarade min situation: jag har ibland två träningar per dag och kan därför inte jobba heltid. De är jätteflexibla här på Vasa Elektriska. Jag jobbar fyrtimmarsdagar när det behövs och avlägger praktiken på ett halvår i stället för tre månader.

Jag jobbar i kundtjänsten. Jag har tidigare erfarenhet av telefonförsäljning, så jag är van vid att ha med människor att göra. Om det här med el visste jag ingenting i början, men man lär sig genom arbetet. Lyckligtvis sade mina kollegor i början att det är fritt fram att be om råd. Jag måste säga att vi är ett jättefint team.

Praktiken på Vasa Elektriska är en bra motvikt till spelandet. Det är kul att också ha andra människor omkring sig än laget. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig att fortsätta här till exempel med ett sommarjobb."

Namn: **Samuel Lindeman**
Arbete: **praktikant i kundtjänsten**
Utbildning: **blivande tradenom**
Familj: **flickvän**
Fritidsintressen: **att titta på filmer och serier, frisbeegolf**

3 Hur har du trivts i Vasa?

"Jag blev lite överraskad av att Vasa egentligen är en ganska lugn och liten ort. Lite som Kouvola. Det var också en överraskning att så många här pratar svenska. Jag tycker jag klarat mig bra på finska. Att behärska svenskan skulle ändå vara till nytta i arbetet.

Det bästa i Vasa är havet. På vintern hinner man inte vara ute så mycket efter långa dagar med träning och jobb, men på sommarn är det kul att gå till stranden och äta och titta på båtar. Jag har havsutsikt från mitt kontor på Vasa Elektriska. Det är lyx.

Min flickvän bodde hos mig i Vasa i somras och jobbade på en restaurang. Hon studerar till finsklärare i Åbo. Inkommande sommar ska hon försöka hitta arbete inom sin bransch i Vasa."

Vasa Elektriska har nöjda kunder

Vasa Elektriska blev återigen klar etta när EPSI Rating kartlade hur nöjda företagskunderna var med detaljförsäljare av el. Vi glänste i helheter som hållbarhetsindex, image och känslan av att få valuta för pengarna. Det höga hållbarhetsindexet visar att företagen uppskattar våra investeringar i en mer hållbar framtid. Konsumenterna i sin tur bedömde oss som det näst starkaste energibolaget.

Tävling

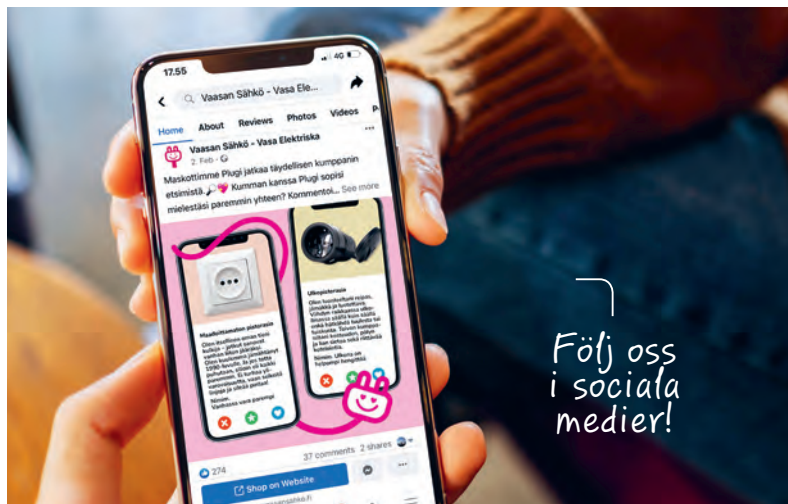
ISTOCK

Hjälp oss göra elskåpen vackra

Vasa Elnät söker nu foton för att dekorera sina elskåp. Läs mer och delta på vasaelnat.fi/fototavling

SMS om avbrott i fjärrvärmes

Som vår fjärrvärmekund har du möjlighet att få info om avbrott i fjärrvärmes direkt till mobilen. Beställ nu tjänsten för hemmet, kontoret eller andra förbrukningsplatser. Läs mer: vasaelektriska.fi/fjarrvarmeavbrott

ISTOCK

Följ oss i sociala medier!

Om el och annat i sociala medier

Vi började året i våra sociala medier i kärlekens tecken, när vår maskot Pluggen med glimten i ögat sökte energigivande sällskap. Härnäst kommer vi att diskutera bland annat vinterbad, tänka tillbaka på när olika elapparater hittade

sin väg till finska hem och leta efter dem som i år fyller 130 tillsammans med Vasa Elektriska. Följ oss på Facebook och Instagram om du vill ha lite gnista och energi som motvikt till den grå vardagen!

Kundrespons

"Jag blev väldigt vänligt och professionellt betjänad. Jag upplevde att ni lyssnade på mig och tog mitt ärende på allvar. Ni fokuserade helt klart på att hitta en lösning på mitt problem. Den här erfarenheten stärker min motivation att fortsätta som kund hos Vasa Elektriska."

ISTOCK

Flaggor för fåglarna

Vasa Elnät låter i år installera sammanlagt över 600 reflexflaggor i luftlinjer. Flaggorna ska fånga fåglarnas uppmärksamhet och hindra dem från att kollidera med elledningar. Flaggorna placeras längs med utvalda linjer speciellt i närheten av vattendrag i Korsholm, Malax, Närpes och Korsnäs.

Vi fyller år!

Vasa Elektriska fyller i år 130 år. Följ våra sociala medier och se hur vi firar vår långa resa och siktar på framtiden!

PIIRITYSKYLÄ/TALOUS JA NUORET TAT

Vi är med i Företagsbyn Österbotten!

Vasa Elektriska är även i år med och stöder projektet Företagsbyn Österbotten, som ger ungdomar en insyn i samhället, ekonomin, arbetslivet och företagandet.

I Företagsbyn för lågstadiet arbetar sjätteklassarna en dag i ett yrke som de valt och utför många olika arbetsuppgifter. De får en lön som de kan använda till inköp i Företagsbyn. I Företagsbyn för högstadiet är niondeklassarna verksamma i styrgrupper i fiktiva företag och tävlar med varandra på internationella marknader.

Företagsbyn för lågstadiet arrangeras i Vasa. Nästan 4 000 elever förväntas delta i år. Företagsbyn för högstadiet finns i Seinäjoki med uppskattningsvis 1 700 elever.

ISTOCK

Tack för strumporna!

Vasa Elektriska ville komma ihåg vårdpersonalen som arbetat hårt under pandemin med en gåva som värmer. Därför bad vi våra kunder att sticka yllestrumpor och skicka dem till oss. I december levererade vi 350 par fina strumpor av olika färger, storlekar och mönster till Vasa centralsjukhus. Ett stort tack till alla er som var med och stickade!

ISTOCK

El till byggsplatsen, snabbt och enkelt

En god nyhet för byggarer! Från och med årsskiftet installerar Vasa Elnät mätcentraler vid tomtgränserna i nya bostadsområden i samband med byggnad av kommunalteknik. Det innebär att elen finns till hands vid tomtgränsen när byggaren behöver den. Byggaren behöver alltså inte beställa en mätcentral eller skaffa byggel. Du behöver bara höra av dig till Vasa Elnät och teckna nödvändiga avtal. Sedan kopplar vi in elen på din byggsplats.

När bygget har kommit så långt att elentreprenören kan börja med elinstallationer behöver ingen inkoppling beställas. Entreprenören kan göra installationen från mätcentralen och vidare enligt sin egen tidplan.

ISTOCK

Artificiell intelligens

Ny teknologi förkortar elavbrott

Vasa Elnät har tagit i bruk en ny teknisk lösning, FLIR (= Fault Location, Isolation and Restoration), som med hjälp av artificiell intelligens förkortar elavbrotten. Om ett avbrott inträffar läser FLIR av läget i elnätet och kopplar automatiskt om de fjärrstyrda fränskiljarna så att avbrottet kan isoleras till ett mindre område. Nyttan av FLIR är störst vid stormar när det kan uppstå många avbrott på olika håll i elnätet. Då kan FLIR med sin höga kapacitet lokalisera och avgränsa drabbade områden på ett par minuter medan en människa skulle behöva tiotals minuter för samma uppgift.

Det installeras nya fjärrstyrda fränskiljare hela tiden, men än så länge omfattar de inte hela elnätet.

De omkopplingar som FLIR inte klarar görs fortfarande manuellt av

montörer på fältet. FLIR förbättrar även säkerheten för dem som arbetar på fältet, eftersom kontrollcentralen nu får mer tid att hålla kontakt med arbetslagen ute på fältet.

Vården är tryggad även vid elavbrott

Patienterna på Vasa central-sjukhus behöver inte oroa sig för elavbrott. Även om hela staden skulle vara mörklad fortsätter de livsviktiga anordningarna på sjukhuset att fungera.

Utgör elavbrott en risk för patienterna?

Skulle man råka kapa en jordkabel vid till exempel ett vägarbete någonstans i staden kan det hända att det blir elavbrott som även påverkar Vasa central-sjukhus. Det innebär dock ingen risk för patienterna. Elnätet på sjukhuset är konstruerat så att de kritiska anordningarna, till exempel andningsmaskinerna eller belysningen i operationssalarna, hela tiden har tryggad elförsörjning.

”En kirurg som utför en operation under ett elavbrott märker avbrottet

först efteråt i fikarummet där kaffet är kallt”, säger **Toni Ahola** som är eldriftsledare på Vasa centralsjukhus.

Hur är elförsörjningen tryggad?

Vasa centralsjukhus är anslutet till Vasa Elnäts mellanspänningsnät via tre sammankopplingspunkter. Skulle en av punkterna gå sönder fortsätter eltillförseln via de två övriga.

Mellanspänningen omvandlas till en spänning på 230 volt i sjukhusets egna transformatorstationer. De är sex stycken och befinner sig i olika byggnader. Varje transformatorstation har två transformatorer. Skulle en av dem få problem fungerar stationen också med den andra.

”En transformator skulle kunna klara nästan hundra eluppvärmda egna hemshus.”

I händelse av ett elavbrott är sjukhusets så kallade normalelnät ur spel. Då kopplar man in reservkraften och det

batteridrivna UPS-nätet. UPS står för oavbruten strömförsörjning. Reservkraftaggregaten och reservelnätet startar automatiskt och matar den kritiska medicinska apparaturen med el. Reservelnätet täcker cirka hälften av sjukhusets elnät. Inkopplingen av reservkraft sker inom 15 sekunder efter elavbrottet.

”Innan reservkraften kopplas in håller UPS-nätet eltilförseln i gång för de utrustningar som upprätthåller liv, såsom andningsmaskiner och kardioskop.”

Hur länge räcker reservkraften till?

Sjukhusets reservkraftaggregat drivs med dieselolja. Vi har ett antal oljetankar som normalt räcker till för att hålla aggregaten i gång i 3–4 dygn. Om tankarna vore fulla skulle oljan räcka ännu längre. Vi vill ändå inte lagra mer olja för att den inte ska bli gammal. Vi får påfyllning från sjukhusets leverantör inom ett dygn från beställningen.

”I princip skulle vi kunna köra med reservkraft i flera veckor, månader eller till och med år.”

Naturen är en viktig del av livet för Magnus Rådströms familj. Hans hustru är skyddsbiolog hos Forststyrelsen.

Med hjärta för träd

Magnus Rådström är en klättrande trädfällare som blir tillkallad när ett vindfälle ska undanröjas, ett träd som växer på ett knepigt ställe ska fällas eller om annan specialhuggning blir aktuell.

Text **SIRKKU SAARIAHO** Foto **LINUS LINDHOLM**

Alla tecken låg i luften redan när **Magnus Rådström** bara var en knatte. Att klättra upp i träd var ett måste för honom. Hemma vid Odenplan i Stockholm gick det inte, men på sommarstället ute i Stockholms skärgård var det gott om träd att klättra i.

"Jag har hållit på med trädfällning sedan jag var tio och klättrat på klippor i 15 år. Jag kombinerade mina två intressen, träd och klippklättring, och utbildade mig till arborist. Dessutom är jag en utbildad vildmarksguide."

På guideutbildningen hittade han också sin finska hustru som är den främsta anledningen till att stockholmsgrabben nu arbetar med specialhuggningar i Vasatrakten.

Rådström är en klättrande trädfällare och delägare i företaget Wasa Tree Works tillsammans med **Martin Björk**.

Många känner igen Rådström från Facebook-gruppen Vaasan Saaristo där han i sin käcka stil berättar om pågående arbeten i Vasa skärgård.

"Vi jobbade länge i Gerby skärgård, och jag berättade om det i sociala medier. Då hörde många av sig och erbjöd oss möjlighet att lägga till vid deras brygga

eller att använda deras dass. Somliga hade till och med ställt fram dricksvatten. När vi var klara tackade jag Gerbyborna för deras gästvänlighet. Jag fick över 2 000 kommentarer och gillningar. Samtidigt gav vi råd om hur man ska röra sig i närheten av elledningar."

Stormar ger långa arbetsdagar

En stor del av Rådströms och Björks uppdrag är skogsröjningar åt elbolag. Resten är trädgårds- och trädfällningstjänster till andra kunder. Med Vasa Elnät har Rådström och Björk samarbetat sedan många år tillbaka.

Rådström pratar om träd och skog som om de vore hans kompisar. När man har med träd att göra är det viktigt att känna till deras särdrag. Ju hårdare trädet är, desto känsligare är det. Ädla lövträd och alar är så hårda att de kan knäckas om man inte är försiktig vid fällningen.

"Om trädet är i dåligt skick ska man veta precis vad man gör. När man faller träd genom klättring kan situationen plötsligt bli farlig för arboristen."

När en hård storm närmar sig får Rådström bråttom.

"Stormarna kommer alltid olägligt. När en storm blåser ner träd på ellinjer måste vi rycka ut med det samma. Aila-stormen i förfölj var jättehård. Jag åkte hemifrån klockan två på natten och stängde av sägen tjugo timmar senare."

Adrenalin håller en skarpt och ger uthållighet. Man arbetar alltid i team med en partner.

"Den stunden när vi har fixat mellanspänningsnätet är jätteskönt. Då

kan man pusta ut ett tag. I värsta fall tar det över en vecka att reparera efter stormen."

Rådström och Björk har skött stormröjningar åt Voimatel sedan 2019. Voimatel är ett företag som planerar, bygger, upprätthåller och opererar el- och telekommunikationsnät.

"Vi planerar röjningarna tillsammans med Voimatel. Ute på fältet ansvarar vi för skogsarbetarnas insats. Vi kollar också eventuella elfel för att elmontörer ska kunna börja sitt arbete så fort som möjligt."

Hellre vård än fällning

Rådström kan också synas uppe i en björk eller ek på en kunds gård.

"Speciellt i tätorter krävs det en arborist för att fälla ett träd."

När ett träd fälls ändras hela gårdens atmosfär. Därför påpekar Rådström gärna att en fällning inte alltid är nödvändig om trädet inte håller på att dö eller utgör en säkerhetsrisk.

"Det går också att vårda träd genom att beskära dem. Att glesa ut toppen till exempel kan göra stor skillnad. Det är lite synd att folk ofta inte vet att efterfråga sånt."

Rådström preciserar att träden i och för sig inte behöver någon sådan beskärning, men många kunder vill minska beskuggningen eller mängden av växtrester eller ta bort murkna grenar.

"Om vi får en begäran om att fälla en ek vill vi noga reda ut var problemet verkligen ligger. Vi har fått in tolv förfrågningar om fällning av ek. Bara två av träden har fällts. Det tycker jag är ganska häftigt." ●

Wasa Tree Works är ett

Vasaföretag som specialiserar sig på krävande trädfällning och trädvård. Företaget grundades år 2021 när Magnus Rådström och Martin Björk slog ihop sina respektive företag. Wasa Tree Works samarbetar med Vasa Elnät.

En man i trädet | Rådström och Björk håller flera gånger om året träningsdagar då de övar på mer sällsynta tekniker och hur man tar ner en skadad kollega från ett träd. "När vi sänker en trädtopp över ett hus ska allt gå rätt till. Då kan vi inte öva längre. Säkerheten är så viktig för oss att vi praktiskt taget aldrig faller."

Recept **HANNA HURTTA**
Foto **KIRSI-MARJA SAVOLA**

Smaskiga bullar!

En bulle tycker väl alla om. Och kryddar man den med morot, ingefära och havretosca blir slutresultatet galet gott!

Börja med att göra degen.

Skala och riv moroten fint. Värm upp mjölken tills den är fingervarm. Smula ner jästen och rör om tills den är upplöst. Blanda i sockret, kardemumman och saltet. Tillsätt mjölet lite åt gången samtidigt som du rör om. Tillsätt det smälta smöret och den rivna moroten när största delen av mjölet är irört. Blanda i mer mjöl tills degen är jämn och släpper från händerna. Låt degen jäsa under en handduk i ungefär en halvtimme.

Baka ut bullarna. Kavla ut degen till en rektangulär platta. Bred ut mjuknat smör på plattan och strö över kanel och ingefära. Rulla ihop plattan från långsidan och skär rullen i 16 bitar. Lägg bitarna i bullformar och ställ dem på en ugnsplåt. Låt jäsa.

Gör i ordning havretoscan.

Blanda ihop det mjuknade smöret, havreflingorna, sockret, mjölken och vetemjöllet. Pensla bullarna med ägg och strö över havretosca.

Grädda läckerheten.

Grädda bullarna i 225 grader i mitten av ugnen i cirka 10–15 minuter.

En bra kombo!

Morot och havre ger bullarna lite Finlands känsla, ingefäran en nypa exotism.

Till 16 bullar behöver du:

1 morot (2 dl finrivna morot)
2 ½ dl mjölk
25 g jäst
1 dl socker
1 tsk kardemumma
½ tsk salt
8 dl vetemjöl
50 g smält smör eller margarin

Till fyllningen:

25 g smör
2 tsk kanel
½ tsk ingefära

Till havretoscan:

50 g smör
1 dl socker
2 dl stora havreflingor
½ dl mjölk
2 msk vetemjöl

Vasaenergi som bäst.

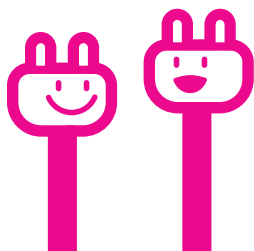
Förmån för dig som får fakturan elektroniskt: vinn presentkort

När du väljer en elektronisk räkning minskar du enkelt på ditt koldioxidavtryck och du underlättar också din vardag. Varje månad lottar vi ut fem S-gruppens presentkort (värde 20 €) bland alla de kunder som får sin faktura elektroniskt.

Visste du!
Nästan 60 % av våra kunder har valt en elektronisk faktura.

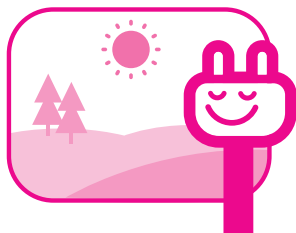
KIVRA

Sköter du betalningar tillsammans med en närstående? Välj Kivra!

OmaPosti

Du som har flera hemadresser eller reser ofta, välj OmaPosti!

NYHET!

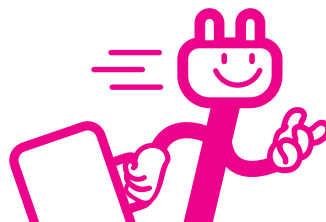

E-postfaktura

E-faktura

Du som lever mitt i småbarnsåren, välj e-fakturan eller e-postfakturan!

Så här betalar du elektroniskt: www.vasaelektriska.fi/utlottning

Regler: Vi lottar varje månad ut 5 st. S-gruppens presentkort à 20 €. Vinnarna meddelas personligen. Alla kunder med elektroniskt betalningssätt deltar automatiskt i utlottningen. Med andra ord behöver du inte anmäla dig. Dragningarna utförs från november 2021 till mars 2022 i slutet av respektive månad. Samma person kan inte vinna flera gånger.